

Драго Боровчанин
Ибрахим Карабеговић

30 ГОДИНА ПОСТОЈАЊА И РАДА ИНСТИТУТА ЗА ИСТОРИЈУ У САРАЈЕВУ

Ове године навршава се тридесет година од оснивања Института за историју у Сарајеву. Институт за историју основан је у вријеме када су у нашој средини чињени почетни кораци у стварању услова за научни рад и када су осниване прве научне установе. Оснивањем Института за историју створени су први пут у Босни и Херцеговини реални услови за организован рад у области историографије. За разлику од других развијенијих научних средина, гдје су много раније постојале овакве и сличне научне установе са вишегодишњим искуством и изграђеним научним кадром, Институт за историју почео је да ради без ослонаца на традицију организованог научног рада и са веома неискусним кадром.

Научни разлози за оснивање првог института за историју у СР Босни и Херцеговини налазе се у веома израженим потребама да се приступи интензивнијој и систематској обради историјске проблематике (политичке, привредне, културне итд.) наше прошлости, првенствено у Босни и Херцеговини, која је површно и недовољно, а често и тенденциозно, третирана у историографској литератури.

Тридесет година постојања и рада једне овакве научноистраживачке организације, с обзиром на несразмјер између затечене историографске баштине, стварних могућности и обиља задатака, није много, па ни толико да би се од Института могла очекивати капитална достигнућа, али су три деценије биле довољан период за постављање солиднијих темеља и услова за организацију научноистраживачке дјелатности, оспособљавање и усавршавање научног и стручног кадра, као и за реализацију низа научних пројеката.

О оснивању Института за историју расправљало је Предсједништво ЗАВНОБиХ-а још 1944. године, али се та идеја реализовала тек петнаест година касније. Међутим, неки од задатака који су били намијењени Институту као научној установи почели су да се остварују и раније, у оквиру Историјског одјељења Централног комитета Комунистичке партије, односно Савеза комуниста Босне и Херцеговине, које је формирано 1949. године и Научног друштва Босне и Херцеговине, основаног исте године.

Формирањем Федералне, односно Народне републике Босне и Херцеговине почели су се стварати повољнији услови за развој научних установа. Тако су у годинама непосредно након ослобођења у Републици Босни и Херцеговини основани први факултети (у периоду од 1946. до 1950. године Правни, Медицински, Пољопривредно-шумарски, Ветеринарски, Грађевински и Филозофски факултет), па је 1949. године основан и Универзитет у Сарајеву.

У периоду постојања и дјеловања Историјског одјељења ЦК СК БиХ, од 1949. до 1958. године, извршавани су задаци у оквиру директива и упутстава ЦК СКЈ и ЦК СК БиХ. Међутим, пракса и искуство других развијенијих средина показала је да све већим потребама и захтјевима у организовању и унапређивању научног рада из области историографије једино може удовољити научна установа, односно Институт примјеном научног метода. Због тога, и других разлога и потреба, донесен је 1957. године Закон о организацији научног рада, којим су постављени основни принципи организацији научног рада и оснивању научних установа. На основу овог закона, августа 1958. године, донесена је Уредба о оснивању Института за проучавање историје радничког покрета у Сарајеву. Иако је формиран августа 1958. године, Институт је отпочео своју самосталну дјелатност тек од јануара 1959. године.

У почетку рада пред Институт су постављени слиједећи задаци:
– да на научној бази проучава, подстиче и организује проучавање историје радничког покрета и народне револуције;

– да ради на усавршавању стручног и научног кадра;

– да објављује, тј. непосредно саопштава резултате свог научног рада;

– да сарађује са сродним установама и организацијама, као и појединим научним радницима у земљи.

Тридесетогодишње постојање, дјеловање, организационо уобличавање и сазријевање Института може се пратити кроз четири сљедеће фазе развоја:

Прва фаза почиње оснивањем Института и траје до пол. 1961;

Друга фаза траје од пол. 1961. до краја 1972. године;

Трећа фаза траје од почетка 1973. до краја 1985. године и

Четврта фаза од почетка 1986. до данас.

У првој почетној трогодишњој фази извршено је конституисање Института (именовање директора, избор Савјета и пријем радника), регистрација и све друге законске обавезе које су биле неопходне за почетак рада. С обзиром на то да је највећи дио кадра преузет из Историјског одјељења ЦК СК БиХ, а и због недостатка израслијих научних кадрова, тежнште рада Института у овој фази било је усмјерено на прикупљање и архивистичко-документационо сређивање грађе, без чега се не би могао ни замислити почетак рада ове научне установе.

У почетку друге фазе развоја Института успостављена је унутрашња организација рада која је омогућавала потпуни прелазак на његов основни научни задатак. У вези с тим, Савјет Института је донио Правила Института, према којима је установљена следећа организација:

1. Одјељење историјске грађе са одсјецима: Архивски одсјек и Биро за документацију;
2. Одјељење за историјску обраду;
3. Одсјек општих послова и
4. Техничке службе.

Нешто касније Одјељење историјске грађе је реорганизовано, па је у свом саставу имало Архивски одсјек и Одсјек за мемоарску грађу. Одсјек за документацију у чији састав је ушла и библиотека Института издвојен је као посебна унутрашња организациона јединица.

Првом систематизацијом предвиђено је да у Институту буде ангажовано око 60 радника од којих 35 научних, стручних и архивских сарадника. Овако велик број осталог особља предвиђен је због тога што се у саставу Института налазила офсет штампарија која је запошљавала 13 радника.

Попуњавајући предвиђену систематизацију, пол. 1961. године, изабрани су и први сарадници Института у научна и стручна звања (асистенти, стручни сарадници и виши стручни сарадници).

Непосредни и дугорочнији програмски задаци Института први пут су одређени текућим и перспективним планом рада за период од 1962. до 1969. године. У њему је предвиђено да се, поводом 50-годишњице оснивања КПЈ, Институт за историју радничког покрета у Сарајево, заједно са сродним институтима из других република и покрајина, укључи у израду вишетомне Историје КПЈ односно СКЈ.

Перспективни план је обухватао цјеловиту и свестрану обраду историје радничког покрета, КПЈ, НОБ-е и послеријатне социјалистичке изградње. Сва та и многа друга питања из историје револуционарног радничког покрета била су скоро потпуно неистражена и научно обрађена, па је и разумљиво да су се први задаци односно пројекти сарадника Института до краја 1970. године претежно односили на историју социјалистичког радничког покрета, КПЈ и НОБ-е. То се најбоље види из првог

тематског плана рада Института, у којем су формулисане сљедеће теме за дугорочнију научну обраду:

I Период од почетака радничког покрета до 1919. године

1. Развитак радничке класе у Босни и Херцеговини;
2. Настанак и развитак радничког покрета и СДС БиХ;
3. Однос СДС БиХ са другим социјалистичким партијама у југословенским земљама и са међународним радничким покретом.

II Период 1919–1941. године

1. КПЈ и раднички покрет у БиХ 1919–1921;
2. Процес изградње илегалне партије у БиХ од 1921–1929. и раднички покрет у то доба;
3. КПЈ и раднички покрет у БиХ у периоду диктатуре 1929–1932;
4. Период полета револуционарног радничког покрета у БиХ 1932–1937;
5. Демократско-револуционарни покрет у БиХ у периоду уочи и у почетку другог свјетског рата (1932–1941);

III Период 1941–1945.

1. КПЈ у периоду припрема, покретања и развоја устанка у БиХ током 1941. године;
2. КПЈ у периоду стабилизације и даљег развоја устанка у БиХ и стварање основа нове државе (1942–1943);
3. КПЈ у БиХ у периоду борбе за коначно ослобођење земље и изградњу социјалистичке Југославије (1944–1945);
4. Народноослободилачки одбори у БиХ од 1941. до 1945. године;
5. Народноослободилачки фронт у БиХ.

IV Период после 1945. године

1. КПЈ у периоду обнове и стварања основа за прелаз на социјалистичку изградњу у БиХ (1946–1947);
2. КПЈ у БиХ у периоду борбе за социјалистичку изградњу земље (1947–1950);
3. КПЈ у БиХ у периоду преласка на систем радничког управљања и самоуправе грађана од 1950. до 1958. године.

Овакав тематски план Института био је наредних десетак година основа његове научне оријентације. Промјене и допуне до којих је долазило у току његове реализације диктиране су стањем научног кадра, пријемом нових сарадника, као и њиховим склоностима.

Потребно је нагласити да се у програмској оријентацији Института већ у овом периоду врше одређене измјене у смислу проширења научне дјелатности на историју народа Босне и Херцеговине у цјелини. Тако су у овом периоду у програм Института ушле сљедеће теме:

- Изградња жељезнице у Босни и Херцеговини у свјетлу аустроугарске политике;
- Хрватска сељачка странка у Босни и Херцеговини до 1929;

- Четничке организације у Босни и Херцеговини 1918-1941;
- Напредна културно-просвјетна друштва у Босни и Херцеговини између два свјетска рата;
- Реформистички правац у радничком покрету Босне и Херцеговине 1919-1941. године;
- Четнички покрет у Босни и Херцеговини 1941-1945;
- Окупациони системи у Босни и Херцеговини 1941-1945;
- Историјски развој ССРН Босне и Херцеговине;
- Борба Муслимана Босне и Херцеговине за вјерску аутономију;
- Ставови у босанскохерцеговачком радничком покрету према рату, револуцији и стварању југословенске државе поч. 20. вијека;
- Дјелатност Босанскохерцеговачког сабора;
- Национално питање у Босни и Херцеговини у свјетлу историјског развитка радничког покрета и НОП-а.

До новог Закона о Институту, којег је донијела Скупштина СРБиХ 31. јануара 1973. године, када је дошло до његове реорганизације, у Одјељењу историјске грађе највише је урађено на прикупљању и архивистичко-документационом сређивању грађе, објављивању грађе и изради хронологија. Посебиу вриједност представља обрада докумената који се односе на народну власт, објављених у двије књиге под насловом ЗАВНОБиХ – Документи 1941-1943. књига I и књига II – Документи 1943-1945. године. Обје књиге су публиковане 1968. године. Неколико година касније, 1971. објављени су Грађа о дјелатности КПЈ у Босни и Херцеговини (1921-1941) – леци и прогласи и Хронологија радничког покрета Босне и Херцеговине до 1941. године, на којој је радило 12 сарадника Института.

Формирање Одјељења за мемоарску грађу, у којем је радило неколико сарадника, показало се веома корисним, јер је за десетак година његовог постојања прикупљено 760 сјећања о радничком покрету и НОБ-и од неколико стотина учесника. Иако је публиковано 1974. године, за успјехе, односно резултате овог периода рада Института може се узети и реприит издање листа »Радничко јединство«, које је као орган Независних синдиката излазило у Сарајеву у току 1922-1923. године. Уз све ово потребно је истаћи да је у Архивском одјељењу прикупљена и архивистички сређена релативно богата збирка грађе која се односи на дјелатност радничког покрета и КПЈ између два свјетска рата.

У овом периоду дјелатност Института, 1965. године, појавио се и први број »Прилога« – часописа Института, који до данас редовно излази једанпут годишње. Часопис »Прилози« су један од најбољих показатеља раста, сазријевања и научних преокупација Института и његових сарадника појединачно. Из садржаја појединих бројева (поводом изласка двадесетог броја објављена је библиографија дотада објављених 19 бројева) »Прилога« читалац се може најбоље увјерити у разиоврсност тре-

тиране проблематике, научну усмјереност, и посебно, његову отвореност и сталну тежњу да окупи на сарадњу историчаре из свих дијелова наше земље и иностранства. Чињеница да се већ од првог броја у саставу редакционог одбора »Прилога« стално налазе и спољни сарадници најбоља је потврда његове отворености. Као и Институт и »Прилози« су имали своје фазе развоја. У првих неколико бројева »Прилози« претежно објављују радове из новије и најновије прошлости наших народа, посебно историје револуционарног радничког покрета, НОР-а и социјалистичке револуције, да би се, у складу са промјеном програмске оријентације Института, а у уској вези са стањем научног кадра, хронолошка граница третиране проблематике проширила до најстарије прошлости. У оквиру размјене »Прилози« доспијевају у око 50 научних установа и библиотека у земљи и иностранству. »Прилози« су стекли завидну научну афирмацију како у земљи, тако и у иностранству.

Први запаженији резултати на научној обради у том времену остварени су завршавањем следећих пројеката:

- Антифашистички покрет жена у Босни и Херцеговини 1937-1941;
- КПЈ у Босни и Херцеговини 1921-1924. године;
- Раднички покрет у Босни и Херцеговини до мајских штрајкова 1906. године;
- Синдикални покрет и тарифно-штрајкачке акције у Босни и Херцеговини 1935-1941. године;
- КПЈ у периоду припрема и покретања устанка у источној Босни 1941. године;
- Развој народне власти у Босни и Херцеговини 1941-1945;
- Напредни омладински покрет у Босни и Херцеговини 1918-1941;
- Политичка улога КПЈ у периоду револуционарног етатизма;
- Четнички покрет у Босни и Херцеговини 1918-1941. године;
- Појаве кризе у НОП-у у Босни и Херцеговини 1941. и поч. 1942. године;
- Изградња жељезница у Босни и Херцеговини у свјетлу аустроугарске политике;
- Ставови у босанскохерцеговачком радничком покрету према рату, револуцији и стварању југословенске државе;

Међу наведеним завршеним пројектима се налази седам одбрањених докторских дисертација.

Законом о Институту за историју, који је донијела Скупштина СР-БиХ на сједници Просвјетно-културног и Републичког вијећа од 31. јануара 1973. године (Сл. лист СРБиХ бр. 3. од 12.2. 1973), Институт за историју радничког покрета наставио је рад као научна установа под називом: Институт за историју. Новим Законом пред Институт су постављени слиједећи задаци:

– да проучава и научно обрађује, организује и подстиче проучавање историје народа Босне и Херцеговине и Југославије, као и историје других народа чија је прошлост везана за историју народа Босне и Херцеговине и Југославије;

– да сарађује са одговарајућим установама и организацијама, као и појединим научним радницима у земљи и иностранству;

– да непосредно саопштава резултате свога научног рада и чини их доступним јавности:

Промјена назива Института није била формалног карактера. Она је настала као логичка посљедица дотадашњег искуства у раду и нових захтјева које је пред ову научну установу постављала шири друштвена заједница. Створени су, заправо, услови – материјални и кадровски, па и неопходна друштвена клима, да Институт прошири своју научну програмску оријентацију на изучавање историје народа Босне и Херцеговине у цјелини, почевши од средњег вијека до најновијег времена.

Прилагођавајући пословање Института задацима одређеним Законом о Институту, Институт је крајем 1973. године свој Архив и 5 радника архивиста предао Архиву Босне и Херцеговине, а дио архивске грађе Архиву ЦК Савеза комуниста Босне и Херцеговине.

У складу с овим промјенама дошло је и до нове унутрашње организације Института, која егзистира до данас. Даља дјелатност Института за историју одвијала се у оквиру ова три одјељења:

- Одјељење обраде
- Документационо одјељење
- Секретаријат.

У оквиру Одјељења обраде формиран су тимови за средњи вијек, османски период, период аустроугарске управе, међуратни период, период НОР-а и социјалистичке револуције и период послеријатне социјалистичке изградње.

Проширење научне дјелатности Института захтијевало је примање неколико сарадника који ће се бавити изучавањем историје средњевјековне Босне и историје османског периода. У вези с тим, у другој половини 1973. године примљена су два асистента, па су од тада у Институту почела да се развијају ова два наведена одсјека, у којима ће наредних година бити ангажована још четири научна сарадника.

У новој фази рада Института за историју стартао је са сљедећим научним програмом:

средњи вијек

- Браило Тезаловић коморник на двору породице Павловића;

османски период

- Поријекло муслиманских аристократских породица у Босни и Херцеговини;

аустроугарски период

- Дјелатност Босанскохерцеговачког сабора;
- Борба за вјерску и вакуфско-меарифску аутономију и стварање првих политичких организација код Муслимана Босне и Херцеговине под аустроугарском управом;
- Борба Срба Босне и Херцеговине за црквено-школску аутономију (1896-1905);

Период 1918-1941. година

- КПЈ у Босни и Херцеговини 1919-1941. године;
- Реформизам у радничком покрету у Босни и Херцеговини између два рата;
- Синдикални покрет у Босни и Херцеговини 1919-1941. године;
- Ставови и дјелатност ХСС у Босни и Херцеговини до 1929. године;
- Радикална странка у Босни и Херцеговини 1919–1941;
- Савез земљорадника у Босни и Херцеговини 1919–1941;

Период 1941–1945. године

- Национална и социјална структура партизанских одреда у Босни и Херцеговини 1941. године;
- КПЈ у источној Босни од средине 1942. до 1945. године;
- Четнички покрет у Босни и Херцеговини 1941–1945;
- Однос Трећег Рајха и Независне државе Хрватске;
- Изградња босанскохерцеговачке државности у условима НОР-а;
- Национално питање у Босни и Херцеговини у свијетлу историјског развитка радничког и народноослободилачког покрета.

Најновији период

- Историјски развој ССРН Босне и Херцеговине;

У Одјељењу за документацију приступило се раду на библиографској обради листова »Глас слободе« и »Југословенски лист«, на изради Хронологије најважнијих догађаја у БиХ од 1945. до 1963. године и на прикупљању архивске грађе о Ивану Крндељу, Благоју Паровићу, Ђури Ђаковићу и Митру Трифуновићу.

Иако је наредних неколико година био основа научне и стручне дјелатности Института, овај програм је скоро сваке године коригиран, – од неких тема се одустајало, а неке нове су у њега уврштаване – што је највише овисило о кадровским могућностима, па и од могућности реалног планирања. Институт се све више оријентисао и на ангажовање спољних сарадника, па их је на реализацији наведеног програма за 1974. годину било ангажовано пет.

У наредних десетак година, до краја 1985, с обзиром на то да су неки пројекти завршени и да су ангажовани нови стални и спољни сарадници, у програм Института је уврштено нових 23 пројеката:

- Твртко II Твртковић – Босна у првој половини 15. стољећа;
- Посљедњи Павловићи – Босна средином 15. стољећа;
- Покушај Порте да расели Црногорце почетком 18. стољећа, с посебним освртом на насељавање на територију источне Босне;
- Сарајево у 16. вијеку;
- Дјеловање и улога »Гајрета« у културном, политичком и националном животу Муслимана;
- Дјелатност ХСС у БиХ 1929–1941. године;
- Вјерске заједнице и политичка збивања у Босни и Херцеговини од аустроугарске окупације 1878. до 1945. године;
- Сто година Социјалног осигурања у Босни и Херцеговини (1878–1978);
- Друштвени односи у Босни крајем 14. и у првој половини 15. вијека;
- Странци у Босни у средњем вијеку;
- Православна црква у Босни и Херцеговини до укидања Пећке патријаршије;
- Босански пашалук у турско-млетачко-аустријском рату 1714–1718;
- Устанци у Херцеговини 1852–1862. године;
- Радничка класа Сарајева 1919–1941. године;
- Шумска привреда у Босни и Херцеговини 1918–1941. године;
- Босна и Херцеговина у руским изворима 1856–1878;
- Савез земљорадника у Босни и Херцеговини 1919–1941;
- Историја Савеза комуниста Југославије;
- Историја Савеза комуниста Босне и Херцеговине;
- Историја народа Босне и Херцеговине;
- Историја револуционарног радничког покрета у Босни и Херцеговини;
- Логори и затвори у Босни и Херцеговини 1941–1945;
- Привредне коморе у Босни и Херцеговини и њихова улога на унапређивању привреде (1909–1945.).

Од укупно 42 пројекта, на колико их је рађено у Институту почевши од 1974. године, потпуно је завршено 30 пројеката или нешто преко 70%, од 5 пројеката се одустало, 4 се налазе у завршној фази рада, а 3 су уврштена у најновији средњорочни програм (1986–1990) дефинисан у Друштвеном циљу XIII/2. Из ових података се може извући закључак да је постотак завршених пројеката веома задовољавајући. Од наведених 42

пројекта 8 су завршене и одбрањене докторске тезе и више магистарских радова. Уз сталне сараднике Института, на реализацији ових научних задатака било је ангажовано и више спољних сарадника.

У овој, веома плодносној фази дјелатности Института на реализацији неких научних пројеката у Институту први пут се почео примјењивати мултидисциплинарни и тимски начин обраде. Тако је већ 1977. године 8 сталних и спољних сарадника завршило пројект под насловом *Вјерске заједнице и политичка збивања у Босни и Херцеговини од аустроугарске окупације 1878. до 1945. године*. У току 1983. године завршен је и други пројект, на којем су била ангажована 4 сарадника, под насловом *Сто година социјалног осигурања у Босни и Херцеговини (1878-1978)*.

Значајан допринос у изради *Историје Савеза комуниста Југославије* дали су и сарадници Института за историју у Сарајеву (укупно 4 сарадника), који су више година радили у појединим тимовима и у главној редакцији овог југословенског пројекта. *Историја Савеза комуниста*, како је познато, објављена је 1985. године.

Учешће сарадника Института у тимском раду на једном пројекту почело је, заправо, и раније, њиховим ангажовањем на писању појединих дијелова *Историје народа Босне и Херцеговине*, чији је носилац била АНУБиХ. Пошто се рад на овом значајном научном пројекту одвијао споро и неефикасно, на нивоу шире друштвене заједнице одлучено је да се ангажује што више сарадника Института за историју у Сарајеву. Како је Институт финансиран из буџета СР Босне и Херцеговине, у његов програм рада за 1975. годину уврштени су задаци за (7) седам сарадника који су били ангажовани на изради дијелова IV и V и VI књиге у цјелини (период од 1878. до 1945. године). Касније, 1979. између Института и АНУБиХ потписан је и Самоуправни споразум о научној сарадњи, а главни повод је био ангажман на реализацији овог пројекта. Услед низа објективних и субјективних разлога овај пројект није завршен, а АНУБиХ је крајем 1982. године донијела одлуку да се рад на овом пројекту обустави и да се дотада завршени рукописи објаве као прилози за историју народа и народности Босне и Херцеговине. С обзиром на то да је у Институту, посебно код директно ангажованих сарадника, превладало мишљење да би требало овај пројект до краја завршити, највећи дио прилога сарадника Института није објављен, а књига V (1918-1941) уврштена је као пројект у ДЦ XIII/2, с реалним изгледима да буде готова крајем 1989. године.

Уговором од 1982. године са ЦК СК Босне и Херцеговине Институт се прихватио организације рада на пројекту *Историја Савеза комуниста Босне и Херцеговине*. Радом на пројекту руководила је Редакција која је формирана при Институту, а за његову реализацију непосредно су била задужена два стална научна сарадника (главни и одговорни уредник и научни секретар редакције) Института. У почетној фази рада на

овом пројекту било је ангажовано неколико десетина сталних и спољних сарадника, а коначне верзије појединих већих дијелова (поглавља) урадило је 9 сарадника. Пројект се налази у завршној фази рада и финансиран је од стране ЦК СК БиХ. Институт за историју је носилац организације рада на пројекту *Револуционарни омладински покрет у Босни и Херцеговини*. Организација рада и методолошки приступ слични су оном који је примијењен у раду на Историји СК БиХ, а преласком на нови начин финансирања преко СИЗ-а науке Босне и Херцеговине овај пројект је уврштен у ДЦ XIII/2.

У оквиру републичко-покрајинске сарадње, 2 стална и 3 спољна сарадника Института су више година ангажовани у раду на дионици Р/П пројекта под насловом *Логори и затвори у Босни и Херцеговини 1941-1945. године*. И овај пројект, на којем се радило тимски, налази се у завршној фази.

Самоуправним споразумом Савеза СИЗ-ова Југославије из 1985. године, Институт је одређен за координатора за Босну и Херцеговину у раду на Р/П пројекту под насловом *Историја народа и народности Југославије*. До сада су извршене све организационе припреме, али су се појавиле велике тешкоће, не само због различитих ставова историчара на поједина питања из наше прошлости, већ и због неефикасног, несигурног и неујединаченог начина финансирања пројекта.

Највећи број завршених пројеката је публикован, чиме је испуњавана и једна од значајних обавеза Института да непосредно саопштава резултате свога научног рада и чини их доступним јавности.

У протеклом тридесетогодишњем периоду постојања и дјеловања Института за историју његови стални сарадници су објавили следеће монографије, које су уједно биле њихове докторске дисертације:

– Здравко Антонић, *Устанак у источној и централној Босни 1941. Београд 1973;*

– Никола Бабић, *Рат, револуција и југословенско питање у политици Социјалдемократске странке Босне и Херцеговине, Сарајево, 1974;*

– Драго Боровчанин, *Изградња босанскохерцеговачке државности у условима НОР-а, Сарајево 1979;*

– Лука Ђаковић, *Политичке организације босанскохерцеговачких католика Хрвата, Загреб 1985*

– Веселин Ђуретић, *Народна власт у Босни и Херцеговини 1941-1945, Београд 1981;*

– Ахмед Хаџировић, *Синдикални покрет у Босни и Херцеговини 1935-1941, Сарајево 1972;*

– Расим Хурем, *Криза НОП-а у Босни и Херцеговини крајем 1941. и почетком 1942. Сарајево 1972;*

– Томислав Ишек, *Дјелатност Хрватске сељачке странке до завођења диктатуре, Сарајево 1981;*

– Цевад Јузбашић, *Изградња жељезница у Босни и Херцеговини у свјетлу аустроугарске политике од окупације до краја Kallayeve ере*, Сарајево 1974;

– Ибрахим Карабеговић, *Реформистички правац у радничком покрету Босне и Херцеговине 1919-1941*, Сарајево 1979;

– Ибрахим Кемура, *Улога »Гајрета« у друштвеном животу Муслимана у Босни и Херцеговини (1903-1941)*, Сарајево 1986;

– Будимир Миличић, *Радничка класа Сарајева 1919-1941*, Сарајево 1985;

– Нусрет Шехић, *Четништво у Босни и Херцеговини (1918-1941). Политичка улога и облици дјелатности четничких удружења*, Сарајево 1971;

– Паво Живковић, *Твртко II Твртковић – Босна у првој половини 15. стољећа*, Тузла 1981;

Поред наведених – објављених докторских дисертација, одбрањене су и налазе се у припреми за штампу сљедеће докторске дисертације:

– Борис Нилевић, *Српска православна црква у Босни и Херцеговини до обнове Пећке патријаршије (1557. г.)*;

– Енес Пелидија, *Босански ејалет у рату 1714-1718. године*;

– Бехија Златар, *Сарајево у 16. вијеку*;

– Урош Недимовић, *Народноослободилачки фронт у Босни и Херцеговини 1935-1945. године*.

Осим докторских дисертација, које несумњиво представљају највриједније научне резултате, стални сарадници Института су објавили и сљедеће књиге:

– Никола Бабић, *Јубилеј АВНОЈ-а и ЗАВНОБиХ-а (1943-1963)*, Сарајево 1963;

– Никола Бабић, *ЗАВНОБиХ и изградња босанскохерцеговачке државности*, Сарајево 1970;

– Никола Бабић, *На путевима револуције: Чланци и расправе*, Сарајево 1972;

– Душан Берић, *Славонска војна граница у револуцији 1848-1849*; Загреб 1984;

– Боровчанин Драго, *КПЈ и развој народне власти у Босни и Херцеговини (1941-1945)*, Чланци и расправе, Сарајево 1982;

– Рафаел Брчић, *Ливањски крај у револуционарном радничком покрету и народноослободилачкој борби (коаутор М. Боговац)* Ливно 1978;

– Миодраг Чанковић, *Фабрика дувана Сарајево 1880-1970*, Сарајево 1970;

– Лука Ђаковић, *Босна и Херцеговина у аустроугарским концепцијама рјешења југословенског питања 1914-1918*. Тузла 1981;

- Лука Ђаковић, *Рударство и топничарство у Босни и Херцеговини, Тузла 1980;*
- Ахмед Хаџировић, *Синдикални покрет у Босни и Херцеговини 1918-1941. Београд 1978;*
- Цевад Јузбашић, *Језичко питање у аустроугарској политици у Босни и Херцеговини пред први свјетски рат, Сарајево 1973;*
- Ибрахим Карабеговић, *Раднички покрет Босне и Херцеговине између револуционарне и реформистичке оријентације, Чланци и расправе (1909-1929), Сарајево 1973;*
- Тихомир Кларић, *Стварност и умјетност, Тузла 1983;*
- Енвер Реџић, *Друштво и култура, Чланци и расправе, Сарајево 1963;*
- Енвер Реџић, *Прилози о националном питању, Чланци и расправе, Сарајево 1963;*
- Енвер Реџић, *Токови и отпори, Чланци и расправе, Сарајево 1970;*
- Недим Шарац, *Теме наше новије историје. Историографски прилози, Сарајево 1981;*
- Нусрет Шехић, *Аутономни покрет Муслимана у Босни и Херцеговини, Сарајево 1980. г.;*
- Паво Живковић, *Социјално-економске промјене у босанском друштву у XIV и XV стољећу с посебним освртом на настајак новог племства, Тузла 1986;*
- Бранислав Беговић, *Шумска привреда Босне и Херцеговине за вријеме монархистичке Југославије (1918-1941), с посебним освртом на експлоатацију шума и индустријску прераду дрвета, Сарајево 1985;*
- Милан Гаковић, *Савез земљорадника до 1929. године, Сарајево 1982;*
- Божо Маџар, *Борба Срба за црквено-просвјетну самоуправу у Босни и Херцеговини, Сарајево 1982;*
- Митар Папић *Школство у Босни и Херцеговини 1941-1955. године, »Свјетлост« Сарајево 1981;*
- Енвер Реџић, *Југословенски раднички покрет и национално питање у Босни и Херцеговини (1918-1941), Сарајево 1983;*
- Ибрахим Тепић, *Босна и Херцеговина у руским изворима (1856-1878) (у штампи).*

Научна активност Института за историју у Сарајеву одвијала се и преко организације и суорганизације научних скупова. У току своје тридесетогодишње дјелатности Институт је самостално или у суорганизацији организовао око 20 научних скупова, округлих столова и савјетовања. Сарадници Института узели су учешћа на преко 100 научних скупова, конгреса историчара, међународних комисија за историју, савјето-

вања и округлих столова у земљи и иностранству, са преко 150 реферата, саопштења и дискусија.

Објављени су сљедећи зборници радова са научних скупова:

– *Историјске претпоставке Републике Босне и Херцеговине, Сарајево, 1968;*

– *1941. у историји народа Босне и Херцеговине, Сарајево, 1973;*

– *АВНОЈ и народноослободилачка борба у Босни и Херцеговини (1942-1943); Београд 1974;*

– *Округли сто о »Младој Босни«, »Преглед«, бр. 7-8, Сарајево, 1974;*

– *Бања Лука у новијој историји (1878-1945), Сарајево, 1978;*

– *Четврта и пета конференција КПЈ за Босну и Херцеговину у историјском развоју револуционарног радничког покрета 1938-1941, Сарајево, 1980;*

– *Покрајинско савјетовање КПЈ за Босну и Херцеговину (Иванчићи 7. и 8. јануара 1942.), Београд 1983;*

– *Подгрмеч у НОБ-и и револуцији 1941-1945, Сарајево 1985.*

Поред наведених скупова Институт је био организатор и десетак других научних скупова које су објавиле друге научне институције или су још необјављени:

– *Козара у НОБ-и и револуцији 1941-1945. године... (Објавио Национални парк Козара); Приједор 1980;*

– *Живот и дјело Ђуре Ђаковића, Славонски Брод 1979. године (објавили институти у Сарајеву, Сл. Броду и СО Марнбор);*

– *Генерални штрајк рудара Босне и Херцеговине и хусинска буна 1920. године – Округли сто, Тузла 17. 12. 1981. године (објавио »Универзал« Тузла);*

– *Савјетовање о историографији Босне и Херцеговине (1945-1982), Сарајево фебруар 1982. године (објавила АНУБиХ);*

– *Савјетовање у Требињу о лијевим скретањима у Херцеговини концем 1941. и у првој пол. 1942. године, Требиње 1982. године (објавио Војно издавачки завод »Војно дело«);*

– *Десант на Дрвар маја 1944, Дрвар маја 1984. године (Објавио ВИЗ »Војно дело«)*

– *Округли сто о развоју теоретске мисли и идејно-политичких кретања у КПЈ-СКЈ, с посебним освртом на карактеристике, домет и резултате на том пољу у БиХ, Сарајево октобра 1984. године (није објављено);*

– *НОП у градовима Југославије 1941-1945. године, Сарајево децембра 1985. године (није објављено);*

– *Округли сто Фочански прописи, Фоча 198. године (није објављено)*

На овим наведеним научним скуповима расвјетљавана су бројна отворена питања из ближе и даље прошлости, уз учешће историчара из свих југословенских научних центара. На неким од ових научних скупова учествовали су и непосредни учесници историјских збивања који су својим прилозима и дискусијама доприносили да се поједина питања, особито она за која недостају релевантни документи, свестраније освијетле и објасне.

Институт је посветио дужну пажњу припремању и објављивању архивске и друге грађе, изради хронологија, библиографија и репринт издања неких листова. Из ове области дјелатности Институт је објавио:

– ЗАВНОБиХ – Документи 1943-1944, књига I, избор докумената и предговор: проф. др Хамдија Чемерлић. Обрада документа: Веселин Митрашевић, Сарајево, 1968;

– ЗАВНОБиХ – Документи 1945, књига II. Избор документа проф. др Хамдија Чемерлић. Обрада докумената: Субхија Прибуља, Сарајево 1968;

– Грађа о дјелатности КПЈ у Босни и Херцеговини (јануар 1921 – април 1941). Листови, прогласи и леци. Обрада листова: Субхија Прибуља. Предговор, избор и избор прогласа и летака: Веселин Митрашевић, Сарајево 1971;

– Иваи Крндељ – Грађа за монографију. Приредили: др Ахмед Хаџировић, др Ибрахим Карабеговић, Атне Рамљак, Београд 1977;

– Митар Трифуновић – Грађа за монографију. Приредили др Ахмед Хаџировић, др Ибрахим Карабеговић и Илија Станић, Тузла 1983;

– Марко Зовко, Сјећања и радови. – Приредили др Ахмед Хаџировић и Анте Рамљак, Сарајево 1984. године;

– Жене Босне и Херцеговине у НОБ-и 1941-1945. – Сјећања учесника. Сарајево 1977;

– Хорнологија радничког покрета Босне и Херцеговине до 1941. године (група сарадника), Сарајево 1971;

– Библиографија објављених извора и литературе о средњовјековној Босни (приредио др Паво Живковић), Сарајево 1982;

– Глас Слободе, орган СДС БиХ, СРПКС (к), КПЈ, СПЈ, Сарајево 1965. (репринт);

– Радничко јединство, орган Независних радничких синдиката, Сарајево 1922-1923. За штампу приредио и обрадио Веселин Митрашевић, Сарајево 1974 (репринт).

У протеких 30 година Институт и његови стални сарадници објавили су укупно 1.432 библиографских јединица, од чега 23 бројева часописа »Прилози«, 23 монографије, 9 књига избора чланака и расправа, 2 хронологије, 8 књига зборника са научних скупова, 11 књига грађе, сјећања,

библиографија и репринт издања листова, 637 чланака и расправа, 363 приказа и осврта итд.

Са развојем Института у цјелини и његовим кадровским јачањем развијала се и ширила научна сарадња у земљи и иностранству. Институт за историју је ову сарадњу организовао непосредно или у оквиру асоцијација Друштва историчара Југославије, Заједнице институција за иовију историју, у оквиру Академија наука и других. Најтјешња непосредна сарадња одвијала се са Катедром за историју Филозофског факултета у Сарајеву, Академијом наука и умјетности Босне и Херцеговине, Институтом за историју у Бањалуци, Оријенталним институтом у Сарајеву, Институтом за савремену историју у Београду, Војноисторијским институтом у Београду, Катедром за историју Филозофског факултета у Београду, Историјским институтом Црне Горе, Институтом за историју радничког покрета Хрватске, Институтом за националну историју Македоније, Институтом за зговинуу у Љубљани, Балканолошким институтом у Београду, Комисијом за економску историју Југославије, Архивом Босне и Херцеговине, Архивом Босанске крајине, Архивом Хрватске, Архивом ЦК СКЈ, Архивом СФРЈ и другим сродним институцијама у Југославији. Сарадња се одвијала на реализацији научних пројеката, усавршавању научног кадра, организацији научних скупова и издавачкој дјелатности.

Поред сарадње са научним институцијама у земљи, Институт је сарађивао и са више научних институција и асоцијација у иностранству посебно са сусједним и земљама чија је прошлост слична или блиска историји народа и народности Југославије. Ова сарадња је највише долазила до изражаја преко научних скупова које су организовале међународне комисије за историју Савеза друштава историчара Југославије. Институт је више од 20 година стални члан и преко својих сарадника редовни учесник у раду Интернационалне конференције историчара радничког покрета која се сваке године одржава у Линцу (Аустрија). Исто тако, трајнију сарадњу Институт је остварио са Чехословачким институтом за историју у Прагу, Österreichisches ost-und südosteuropa институтом у Бечу и Институтом за историју Универзитета у Грацу и Аустријском академијом наука. Међународна сарадња Института одвијала се и путем студијских боравака, специјализација, личних посјета и контаката.

Институт је почео рад са кадром којег је преузео од Историјског одјељења ЦК СК Босне и Херцеговине. Међутим, овај кадар по својој квалификационој структури није могао да задовољи потребе и захтјеве једне овакве научне установе. Због тога се Институт већ од 1960. односно 1961. године оријентише на пријем млађег кадра, из чијих редова се бирају и први асистенти. Повећане обавезе и научне амбиције Института захтијевале су посебну бригу у погледу ангажовања и усавршавања научног и стручног кадра. При томе је остварена стална сарадња са катедрама за историју филозофских факултета у Београду и Сарајеву, као и са другим научним установама и истакнутим историчарима у земљи и

иностранству. Квалификациона структура сарадника побољшавана је на тај начин што је знатан број оних сарадника који су преузели пројектне (тематске) задатке, упућиван на постдипломске студије, студијске боравке и специјализације у земљи и иностранству. Захваљујући оваквој оријентацији Институт је постигао веома запажене резултате. Тако је за ових протеклих 30 година завршило постдипломске студије и магистрирало 17 сталних сарадника, а 17 сарадника је одбранило докторске дисертације. У току 1988. године, у Институту је радило 13 доктора наука, 7 магистара, 3 асистента и 2 стручна сарадника. На студијским боравцима и специјализацијама у Совјетском Савезу, СР Њемачкој, ДР Њемачкој, Аустрији, Француској, Италији и Турској боравило је 14 сталних сарадника Института у трајању од 3 мјесеца до годину дана. То је био значајан облик усавршавања научног кадра, који се, нажалост, у посљедње вријеме мање примјењује. У вези са стручним оспособљавањем кадрова већи број сарадника је завршио школу страних језика у Сарајеву.

Ангажман Института и његових сарадника није се сводно искључиво и само на рад на реализацији пројектних, односно програмом предвиђених задатака. За цијело вријеме постојања и дјеловања Институт је био отворена научна установа, његови научни резултати и документација су били доступни научној и широј јавности, а већи број његових сталних сарадника био је веома ангажован у друштвено-политичким организацијама и многобројним облицима и формама ванпрограмске дјелатности, али која је била, ипак, у вези са задацима који су се постављали пред Институт и историографију у цјелини. Научни и стручни потенцијали Института, односно његових сарадника дошли су, у виду писане и живе ријечи, до видног изражаја на конгресима и скупштинама историчара, у универзитетској настави, у многобројним редакцијама, жиријима, одборима, на страницама бројних публикација у земљи, и иностранству, на семинарима и савјетовањима наставника историје у писању, критичким разматрањима и анализама наставних програма и уџбеничке литературе, у комисијама за историју Савеза комуниста Југославије, Босне и Херцеговине и града Сарајева, у реализацији многобројних регионалних пројеката на пољу идеолошко-политичког образовања, у одговарајућим комисијама радија и телевизије, на јавним трибинама, у изради енциклопедијских јединица, календара ССРНБиХ итд. Институт је, такође, стално давао свој допринос обнјезавању свих значајнијих јубилеја из наше новије историје и другим акцијама од општедруштвеног значаја, потврђујући на тај начин своју пуну ангажованост, отвореност и спремност на сарадњу са другим научним установама, радним и друштвенополитичким организацијама. За резултате постигнуте на научном пољу, као и за пуну друштвено-политичку ангажованост 13 научних сарадника Института награђено је југословенским или републичким наградама за допринос у науци и наградама издавачких кућа. Тако је др Недим Шарац добио награду ЗАВНОБиХ-а, Двадесетседмојулску награду добили су др Енвер Реџић, др Никола Бабић и др Недим Шарац и ре-

публичку награду »Веселин Маслеша« др Цевад Јузбашић, др Нусрет Шехић, др Здравко Антонић, др Драго Боровчанин, др Ибрахим Карабеговић, др Томислав Ишек, др Иљас Хаџибеговић и др Ибрахим Кемура. Награду СУБНОР-а Југославије »4. јул« добили су др Здравко Антонић и др Драго Боровчанин, а награду издавачког предузећа »Свјетлост« из Сарајева др Расим Хурем. Више сталних сарадника одликовано је одликовањима председника односно Председништва СФРЈ.

Самоуправљање и начин финансирања у Институту

Како је Институт од почетка рада имао статус научне установе од посебног друштвеног интереса, регулисано је и питање управљања Институтом у складу са тим статусом. У почетку је Институтом управљао Савјет и директор. Савјет се састојао од 15 чланова од којих је 5 именовало Извршно вијеће Босне и Херцеговине из редова јавних радника, 4 члана је бирао научно-стручни дио колектива Института, а 5 чланова су делегирале друштвено-политичке организације и Институту сродне установе. Директор Института је по свом положају био члан Савјета. Председника Савјета је бирао Савјет из реда чланова Савјета које је именовало Извршно вијеће, односно друштвено-политичке организације. Тако је остало све до 1963. године, до доношење новог Устава СФРЈ, када су и установе постале самоуправне радне организације са правима самоуправљања. Тако су, на примјер, у ранијем периоду за председника Савјета Института бирани Џемал Биједић, Нисим Албахари и Слободан Марјановић.

Након доношења Устава СФРЈ 1963. године, Институт је 1964. године донио свој статут, у коме је самоуправљање прилагодио новим уставним принципима. По одредбама овог статута, Институтом је управљао Савјет и његов Извршни одбор. Директор Института више није могао бити члан Савјета. Савјет је у то вријеме имао 21 члана, од којих су 11 били из реда радника Института и 10 представници друштвене заједнице. Председник Савјета је изабран из реда оних чланова који су били стално запослени у Институту. Савјет је увијек засједао као јединствени орган.

Савјет је за оперативне послове у Институту изабрао Управни одбор од седам чланова.

Директор Института је добио улогу да руководи Институтом у цјелини, а посебно да се брине о организацији научног рада у Институту и провођењу програма рада које је доносио Савјет Института.

Према Статуту Института из 1964. године, уведени су и научно-стручни савјети: Научно-стручни савјет Одјељења историјске грађе и Научно-стручни савјет Одјељења обраде, са циљем да пружају научно-стручну помоћ руководиоцима и сарадницима ових одјељења на организацији научно-стручног рада. То су, у ствари, биле претече Научног вијећа Института, које ће касније бити формирано.

Промјенама Статута Института 1967. године, Савјет Института је поново смањен на 15 чланова, од којих су 10 бирали радници Института, а 5 именовало Извршно вијеће Босне и Херцеговине из реда јавних и научних радника. Тада је уведено и Научно вијеће Института, које је бројало 9 чланова а састављено је од сарадника Института и научних и стручних радника изван Института.

Научно вијеће је у оквиру дјелокруга рада, заједно са директором, предлагало програме рада Института и давало мишљење о извршавању научно-стручних задатака, усвајало студијске пројекте сарадника Института и оцјењивало њихову реализацију, водило бригу о уздизању научно-стручног кадра у Институту и сл.

Након усвајања Уставних амандмана 1971. године, у Институту је дошло до одређене промјене у систему управљања. Да би се питање самоуправљања спустило до свих радника, у Институту је, умјесто Савјета, конституисана Радна заједница као највиши орган управљања. Како је Институт остао и даље установа од посебног друштвеног интереса, одређени представници друштвене заједнице су делегирали своје чланове који су са радницима Института пуноправно одлучивали о одређеним питањима која су законом и Статутом Института била одређена. И Управни одбор је добио нове задатке, који су имали карактер извршавања одлука Радне заједнице као највишег органа управљања, па је у складу са тим и преименован у Извршни одбор.

Прилагођавајући своју организацију и управљање Закону о удруженом раду и Закону о Институту за историју који је усклађен са новим Уставом, радници Института су 1978. године донијели Самоуправни споразум о удруживању у Институт, којим су одређени као органи управљања Института: Збор радника, Савјет Института и Научно вијеће. Наведеним споразумом су одређене њихове надлежности.

Збор радника су сачињавали сви радници Института и непосредно су одлучивали путем референдума о одређеним питањима од интереса за Институт. Савјет је конституисан из ужег и ширег састава. Ужи састав чинили су чланови изабрани из реда радника Института, а шири састав кад са њима одлучују и представници друштвене заједнице, од којих је два именовало Извршно вијеће Скупштине Босне и Херцеговине и по једног Филозофски факултет у Сарајеву и Самоуправна интересна заједница науке Босне и Херцеговине.

Овако утврђена структура органа управљања у Институту је и сада. Она је погодна форма, јер омогућава доста широко учешће радника у непосредном одлучивању.

Финансирање Института до 1986. године вршено је преко буџета СР Босне и Херцеговине. Од оснивања до 1963. године било је чисто буџетско финансирање, када је буџет Института улазио у буџет Босне и Херцеговине. Од 1963. године финансирање се унеколико мијења, иако и даље остаје систем буџетског финансирања. Наиме, тада Институт при-

ма квоту финансијских средстава, коју сам распоређује на плате и материјалне и режијске трошкове. Оснивањем Републичког фонда за научни рад, поред буџетских средстава Институт је одређена средства уговарао и са овим фондом за одређене послове мимо оних који су у плану за финансирање из републичког буџета. То је настављено и након оснивања СИЗ-а науке Босне и Херцеговине.

Крајем шездесетих година, буџет Босне и Херцеговине почиње да финансира Институт на бази програма рада. Наиме, Институт је Републичком секретаријату, односно Комитету за просјвету, науку, културу и физичку културу достављао свој програм рада за односну годину, кога је Комитет усвајао, а тек онда буџет финансирао. То је вријеме када је Институт био слободан у избору послова и закључивању уговора о прибављању средстава, па је финансијски и најбоље стајао.

Од 1986. године Институт искључиво финансира СИЗ науке Босне и Херцеговине, на бази Друштвеног циља XIII/2. То је формално-правни уговорни однос. Институт нуди пројекте, а СИЗ даје средства. Међутим, *de facto* Институт не може да учествује у одређивању цијене рада. Цијену одређује искључиво СИЗ, што је Институт довело у врло тежак положај, нарочито када се ради о личним дохоцима, изградњи станова и других потреба заједничке потрошње. Истина, средства за истраживање су далеко већа него раније. Слично је и са издавачком дјелатношћу.

Досадашњи развој и успјеси Института у великој мјери су остварени захваљујући све повољнијој друштвено-политичкој и културној атмосфери у нашој средини, изградњи и успјешном функционисању самоуправних органа, добрим међуљудским односима у колективу, те бризи и материјалној подршци шире друштвене заједнице. Потребно је, међутим, овом приликом истаћи да су материјална средства у Институту била лимитирана, посебно у неким периода његовог развоја. Посљедњих десетак и више година Институт није био у могућности да сам ријеша ниједан стамбени проблем својих сарадника. Исто тако, смјештајни проблем – проблем радних просторија био је стално присутан у протеклом развоју Института.

Ипак, и у таквим скромним материјалним и другим условима у којима је дјеловао, Институт за историју у Сарајевоу постигао је веома запажене резултате на основу којих се афирмисао као једна од истакнутих научноистраживачких организација из области историографије у југословенским оквирима. Имамо, наравно, прије свега, у виду научне резултате и научни допринос који је у многобројним монографијама, студијама и чланцима у разноврсним публикацијама у земљи и иностранству презентирао научној и широј читалачкој публици. О објављеним дјелима и радовима научних сарадника Института објављене су многобројне критике, оцјене и осврти и прикази. У раду, у којем се излажу најбитније чињенице из појединих фаза развоја Института, није могућ осврт на сваку монографију, значајнију студију или чланак. Због тога ћемо се украт-

ко осврнути само на оне научне резултате у којима су, по нашем мишљењу, нека питања у цјелини захваћена и обрађена. Из наведеног списка објављених монографија није тешко закључити да је и научни допринос сарадника који су се бавили изучавањем периода најновије историје (од 1878. године па надаље) неупоредиво већи од оног постигнутог у одјелењима која се баве средњовјековном и историјом османског периода. То је и разумљиво, ако се има у виду да су ова два одјелења касније формирана, да нису још увијек у потпуности кадровски оспособљена и да су могућности истраживања ограничене и условљене знањем латинског, турског, мађарског, италијанског и арапског језика.

У бројним монографијама, студијама, члацима и другим радовима научно су освјетљена и објашњена миогобројна питања из свију периода наше прошлости.

Иако је рад на изучавању историје средњовјековне босанске државе и османског периода почео тек 1973. године, и у оквиру ова два одјелења постигнути су запажени резултати. Укупно је у њима завршено 11 пројеката (4 докторске дисертације, 5 магистарских радњи, једна монографија и једна библиографија) у којима је с различитих аспеката третиран живот средњовјековне Босне и периода владавине Турака у Босни и Херцеговини.

Свестраније освјетљавање периода владавине Твртка II Твртковића у Босни и анализа друштвено-економских промјена у босанском друштву у 14. и 15. стољењу је највреднији допринос из периода историје средњовјековне Босне. Осим тога, из области средњовјековне историје Босне, у више студија и чланака чији је тематски и хронолошки распон веома широк (Посљедњи Павловићи – Босна средином 15. стољећа, Италијани у Босни у средњем вијеку, О рецепцији босанске »херезе« у комуналним друштвима источног Јадрана итд.) обрађено је и низ других питања која допуњују наша укупна сазнања о овом периоду наше историје. Сарадници који раде на изучавању османског периода су у три докторске дисертације, базирајући своја истраживања на дубровачкој, млетачкој и турској архивској грађи, научно обрадили развој односно укупни друштвени, политички, економски и културни живот Сарајева у 16. вијеку, цјелокупну дјелатност и улогу српске православне цркве у Босни и Херцеговини до 1557. године и друштвену, војну, политичку и привредну историју Босне и Херцеговине у првим деценијама 18. вијека. Вриједан пажње је и научни допринос ових сарадника у писању монографије појединих старих насеља у Босни и Херцеговини, у изучавању поријекла муслиманских аристократских породица у Босни и Херцеговини до краја 16. вијека као и посљедица похода босанских паша на Црну Гору у прве двије деценије 18. вијека, у којима се нуде нова сазнања о овим научним проблемима.

Изучавањем историје 19. вијека и периода аустроугарске окупације Босне и Херцеговине бавило се у протеклом периоду постојања и рада

Института укупно 14 сталних и спољних сарадника. Међу њима је неколико сарадника чији се радови искључиво односе на 19. и поч. 20. вијека, а највише оних чији се хронолошки распон научног интересовања протеже од 1878. до 1941. године. Осим бројних студија и чланака, ова група сарадника је објавила укупно 25 монографија (од тога је 7 докторских дисертација) и књига у којима су објављене изабране студије и чланци.

Аустроугарска окупација, отпор окупацији Босне и Херцеговине, посљедица окупације, положај Босне и Херцеговине у оквиру Аустро-Угарске, проглашење анексије 1908, омладински покрет и сарајевски атентат, рјешавање аграрног питања, развитак капиталистичке привреде и капиталистичких друштвених односа, буђење националне свијести и формирање нација, националне и конфесионалне специфичности, развој и дјелатност културно-просвјетних удружења, појава социјалистичких идеја, организовање социјалистичког радничког покрета, појава клерикализма, први свјетски рат и његове посљедице итд. су она многобројна питања која су са различитих аспеката у поменутих монографијама дјеломично или у цјелини научно обрађена.

Међу крупнија историографска остварења сталних и спољних сарадника Института свакако спадају монографије о изградњи жељезница у Босни и Херцеговини за вријеме Аустро-Угарске, о борби Срба за црквено-просвјетну самоуправу, аутономном покрету Муслимана, оснивању политичких странака код босанскохерцеговачких католика-Хрвата, о ставовима СДС БиХ према рату, револуцији и југословенском питању, третману Босне и Херцеговине у руским изворима и друга.

У значајнији научни допринос спадају и оне студије и чланци у којима су научно обрађена питања везана за револуционарна збивања 1848/49. године на војној граници у Славонији, државно-правни положај Босне и Херцеговине у оквиру Монархије, њену економску политику у Босни и Херцеговини, демографска кретања, језичку политику, регулисање аграрних односа, положај радничке класе и дјелатност радничких, односно социјалдемократских организација, школство итд.

Укупно 13 сарадника (од којих 3 спољна) бавили су се обрадом историје међуратног периода (1918-1941), а резултати њихових вишегодишњих истраживања презентирани су, поред осталих радова, и у 15 монографија (од којих су 7 докторске дисертације) и књига у којима су објављене збирке чланака. У неким од ових монографија захваћена је одређена проблематика у цијелом међуратном периоду (националистичке односно четничке организације, револуционарни, синдикални и реформистички раднички покрет, однос радничког покрета према националном питању, босанскохерцеговачка компонента у политици ХСС, улога »Гајрета« у друштвено-политичком животу Муслимана, шумска привреда у Босни и Херцеговини), па се, између осталог и због тога могу уврстити у највреднија научна остварења. И у низу других монографија и студија (Савез земљорадника, студија о литерарном дјелу Р. Чолаковића -

Стварност и умјетност, Друштво и култура – чланци и расправе, Теме наше новије историје, На путевима револуције – чланци и расправе, Раднички покрет у БиХ између револуционарне и реформистичке оријентације и др.) дат је веома запажен допринос изучавању разних аспеката политичке, социјалне и културне историје од 1918. до 1941. године. Неки радови из политичке историје Босне и Херцеговине у првој деценији од стварања југословенске државе спадају у сам врх југословенске историографије.

Историју НОР-а и револуције (1941-1945) изучавало је у досадашњем тридесетогодишњем постојању Института десетак сарадника, међу којима је највише оних који су се искључиво задржали на овом периоду. У 1988. години, на изучавању НОР-а и револуције у Институту се бавило пет сталних сарадника. Највриједнији допринос изучавању овог необичног значајног периода наше историје постигнут је у четири монографије (оне су и докторске дисертације) у којима су обрађене прве године устанка, његова војна, социјална и политичка компонента, настајак, стварање и конституисање револуционарне власти и процес диференцијације у устаничким редовима. У бројним студијама и чланцима ових сарадника наведена и друга питања су још свестраније анализирана, посебно окупациони системи у Босни и Херцеговини (КПЈ и развој народне власти у БиХ 1941-1945 – чланци и расправе и друге).

Најмлађе, односно, најкасније формирано одјељење за изучавање периода социјалистичке изградње налази се још у фази формирања, па се не може ни говорити о запаженијем научном доприносу. Ипак, радови који се односе на организационо-политичку изградњу ССРНБиХ, структуру чланства КП БиХ – СК БиХ и довршење изградње државности у БиХ након завршетка рата (докторска дисертација Д. Боровћанина) први су научни пионирски резултати у изучавању најновије прошлости. озбиљнији резултати овог периода могу се убрзо очекивати након завршетка и објављивања пројекта Историја Савеза комуниста Босне и Херцеговине.

Укупном научном доприносу Института и његових сарадника допринијело је и двадесетак књига архивске грађе, зборника радова са научних скупова, хронологија радничког покрета до 1941. године и неколико репринт издања листова.

Најновија фаза у развоју Института за историју у Сарајево, која почиње са 1986. годином, обиљежена је својеврсном прекретницом у организацији и начину финансирања његове научноистраживачке дјелатности. Израдом изведбених пројеката истраживања у области природних и друштвених наука у току 1985. године најављени су бољи данн за науку. У Друштвеном циљу XIII/2 формулисани су магистрални задаци из области историографије, који су програмирани у оквиру средњорочног и дугорочног програма. Од стране Скупштине СИЗ-а науке Босне и Херцеговине за главног координатора наведеног Друштвеног циља одређен је

Институт за историју у Сарајеву, који је за носиоце истраживања ангажовао Оријентални институт, Одсек за историју Филозофског факултета, Економски факултет, сви из Сарајева, и Институт за историју из Бањалуке.

У средњорочном програму ДЦ XIII/2 (1986-1990) планирано је 70 пројеката из свих периода историје, а на његовој реализацији ангажовано је преко 80 научних сарадника из више научних центара у земљи. Стални сарадници Института ангажовани су на изради 22 пројекта. С обзиром на то да је истраживачка фаза рада на овим пројектима завршена, у наредне 2-3 године очекује се потпуни завршетак рада на више десетина монографија и студија, које ће бити основ за израду синтетичких дјела као што су Историја народа и народности Југославије, односно Босне и Херцеговине.

У Институту је од његовог оснивања радило или сада ради 123 радника. Међу њима је 47 научних и стручних радника, 18 архивских радника и документариста, 44 службеника и помоћна радника и 14 радника у техничкој служби.

Овом приликом ћемо дати списак радника по струкама са основним подацима и времену provedеном у Институту.

І Научни и стручни радници:

Ред. број	Име и презиме	највише звање	почео радити	престао радити
1.	мр Младен Анчић	асистент истраживач	1.1.1987.	ради и сада
2.	др Здравко Антонић	научни савјетник	15.10.1963.	30.9.78.
3.	др Никола Бабић	научни савјетник	1.1.1959.	15.5.76.
4.	Невенка Бајић	виши стр. сарадник	1.1.1959.	30.9.78.
5.	Дана Бегић	виши стр. сарадник	1.6.1961.	31.10.68.
6.	мр Душан Берић	асистент—истраживач	1.3.1976.	ради и сада
7.	мр Војка Бесаровић	асистент—истраживач	1.3.1979.	ради и сада
8.	др Драго Боровчанин	научни савјетник	1.10.61.	30.9.88.
9.	Сека Брклјача	асистент	1.6.1981.	ради и сада
10.	др Лука Баковић	научни савјетник	1.3.1976.	27.3.1986.
11.	Мирослав Ђорђевић			
12.	др Веселин Ђуретић	научни сарадник	15.3.1961.	31.12.1970.
13.	Мирјана Ђурић	виши стр. сарадник	1.12.1960.	—
14.	др Иљас Хаџибеговић	редовни професор	1.7.1964. до	31.XII 1969. и од 1.10.1987. ра- ди и сада
15.	др Ахмед Хаџировић	научни савјетник	30.6.1959.	31.10.1984.
16.	др Расим Хурем	научни савјетник	1.1.1959.	ради и сада
17.	др Томислав Ишек	виши научни сарадник	5.1.1961.	ради и сада
18.	др Џевад Јузбашинић	научни савјетник	15.9.1962.	ради и сада
19.	мр Вера Кац	асистент—истраживач	1.11.1978.	ради и сада

20.	др Ибрахим Карабеговић	научни савјетник	15.10.1963.	ради и сада
21.	Јованка Кеџман	професор	1.1.1959.	1.7.1959.
22.	др Ибрахим Кемура	виши научни сарадник	1.3.1976.	ради и сада
23.	мр Тихомир Кларић	асистент–истраживач	1.3.1979.	ради и сада
24.	мр Томислав Краљачић	асистент–истраживач	1.1.1966.	30.4.1969.
25.	Јово Куртовић	професор	1.1.1959.	1.10.1959.
26.	Ernest Lay	асистент	15.9.1964.	2.8.1968.
27.	Селена Леовац	асистент	1.4.1988.	ради и сада
28.	Јела Лучић	асистент	20.5.1960.	30.6.1961.
29.	Петар Лукић	асистент	5.3.1960.	11.9.1961.
30.	Ковиљка Максимовић	асистент	1.2.1964.	31.10.1967.
31.	Петар Маидић	асистент	15.12.1964.	
32.	Хајрџа Марџановић	асистент	1.1.1959.	1.7.1963.
33.	Вера Марковић	асистент	1.6.1959.	24.12.1960.
34.	др Будимир Миличић	виши научни сарадник	1.7.1974.	ради и сада
35.	мр Сенија Милишић	асистент–истраживач	13.11.1978.	ради и сада
36.	Ахмед Наземић	асистент	1.6.1959.	31.8.1959.
37.	др Урош Недимовић	научни сарадник	1.9.1959.	ради и сада
38.	др Борис Нилевић	научни сарадник	1.9.1974.	ради и сада
39.	др Енес Пелидија	научни сарадник	1.9.1974.	ради и сада
40.	Стајко Перазић	стручни сарадник	1.11.1962.	31.8.1963.
41.	мр Мухидин Пелесић	асистент–истраживач	1.1.1978.	ради и сада
42.	Т. Ђ. Гољокић	асистент	1.4.1988.	ради и сада
43.	др Енвер Реџић	без звања	1.10.1961.	18.1.1982.
44.	др Недим Шарац	научни савјетник	1.1.1959.	30.9.1988.
45.	др Нусрет Шехић	научни савјетник	1.9.1964.	ради и сада
46.	мр Дубравка Шкарица	асистент–истраживач	1.9.1959.	1.3.1967.
47.	др Бехија Златар	научни сарадник	1.9.1973.	ради и сада
48.	др Паво Живковић	виши научни сарадник	1.9.1973.	31.12.1985.

II Архивски и радници у документацији

49.	Бисера Беговић	архивски помоћник	1.1.1959.	
50.	Славица Бурековић	архивски помоћник	1.1.1959.	31.12.1973.
51.	Роса Цвијовић	архивист	1.10.1963.	31.12.1973.
52.	Миодраг Чапковић	стручни сарадник	1.9.1964.	30.4.1970.
53.	Ејиса Ефеидић	библиотекар	1.6.1964.	31.3.1969.
54.	Љиљана Гаковић	архивист	1.1.1961.	31.12.1973.
55.	Сеада Хаџимехмедагић	архивски помоћник	1.9.1963.	31.12.1973.
56.	Мирјана Кнежевић	архивски помоћник	1.3.1964.	31.12.1973.
57.	Фата Крупић	архивски помоћник	16.9.1963.	31.5.1972.
58.	Анка Матијевић	архивски помоћник	1.5.1959.	24.7.1972.
59.	Химка Маглајлић	архивски помоћник	1.1.1959.	1.6.1963.
60.	Жељка Мемич	библиотекар	15.10.1970.	ради и сада
61.	Петар Мишковић	архивиста	15.11.1963.	10.6.1968.
62.	Веселин Митрашевић	виши архивист	1.6.1959.	28.2.1974.
63.	Фахрија Потогија	књижничар	1.3.1964.	30.9.1969.
64.	Субхија Прибуља	архивист	10.1.1961.	30.11.1969.
65.	Јованка Скарић	библиотекар	1.9.1959.	1.3.1967.
66.	Владо Станишић	стручни сарадник	1.11.1978.	ради и сада

III Канцеларијски службеници и помоћни радници

67.	Мирко Аићић	портир	11.7.1977.	31.7.1982.
68.	Сабахета Ђосовић	спремачица	3.6.1987.	
69.	Слободан Чалија	портир	1.11.1977.	ради и сада
70.	Хивзо Чиндрак	мат. књиговођа	1.1.1959.	31.12.1965.
71.	<u>Фатима Чамо</u>	телефониста	5.12.1959.	27.2.1968.
72.	Лазар Драгош	ложач	21.10.1965.	18.12.1965.
73.	Стјепан Елес	благајник	1.8.1962.	31.10.1979.
74.	Фатима Фејзагић	спремачица	1.10.1973.	1.1.1987.
75.	Драгица Герзић канцеларијски рефер.	дактилограф I-а	1.3.1963. 1.1.1959.	31.3.1959.
76.	Радосава Гловендекић	спремачица	6.6.1963.	31.12.1966.
77.	Рајко Глигоријевић	канцел. рефер.	1.1.1959.	31.3.1959.
78.	Јамсника Хасанбеговић	дактилограф I-а	8.6.1960.	1.6.1967.
79.	<u>Нумо Хоџић</u>	портир	1.1.1967.	1.2.1973.
80.	Сабахета Хусеиновић	секретар у кабин.	1.1.1959.	ради и сада
81.	Фата Хотић	спремачица	13.2.1987.	ради и сада
82.	Ајша Јелачић	спремачица	1.3.1962.	16.4.1964.
83.	Славница Јошило	благајник	4.5.1984.	31.11.1984.
84.	Ејуб Карић	шеф рачуноводства	1.3.1960.	1961.
85.	Ружа Конатар	шеф рачуноводства	1.9.1979.	ради и сада
86.	Нејра Крилић	секретар Института	6.7.1987.	ради и сада
87.	Нада Кузман	благајник	10.2.1984.	23.4.1984.
88.	Анка Лончар	дактилограф	1.5.1959.	31.3.1961.
89.	Рамиза Љуца	спремачица	1.12.1982.	ради и сада
90.	Велика Маринковић	шеф општег одсјека	1.5.1959.	28.2.1962.
91.	Ферид Мушић	књиговођа	1.2.1960.	
92.	Мирсада Мушкић	секретар у кабинету	1.10.1970.	31.10.1978.
93.	Адела Ненадић	секретар у кабинету	1.1.1962.	28.2.1967.
94.	Марија Новатни	телефониста	24.8.1977.	12.2.1979.
95.	Растислав Обрадовић	дактилограф I-а	1.3.1960.	1.7.1962.
96.	Софија Перишић	дактилограф I-а	10.9.1962.	31.12.1969.
97.	Анђелка Перовић	секретар у кабинету	1.2.1965.	12.4.1970.
98.	Драгица Петровић	спремачица	1.9.1959.	31.12.1972.
99.	Споменка Пивач	дактилограф I-а	15.10.1979.	ради и сада
100.	Љубомир Поњарић	економ	23.6.1963.	31.12.1966.
101.	Госпава Пранић	спремачица	1.1.1967.	31.5.1987.
102.	Бранка Продановић	благајник	11.9.1980.	ради и сада
103.	Радослав Радовановић	књиговођа	1.6.1969.	1.10.19.г.
104.	Радмила Саитица	шеф рачуноводства	11.11.1961.	30.6.1980.
105.	Драгица Станић	књиговођа	1.9.1959.	25.12.1968.
106.	Матилда Шимић	секретар Института	1.2.1980.	
107.	Бисера Таушан	виши референт	1.1.1959.	28.2.1959.
108.	Милош Топаловић	портир	1.6.1963.	31.12.1966.
109.	Мирко Трифковић	курир	1.6.1959.	30.4.1967.
110.	Жарко Вулић	дактилограф	1.1.1959.	31.3.1959.

IV Техничка служба

111.	Мухамед Агушевић	словослагар	1.6.1959.	
112.	Љиљана Богданић	помоћни радник	1.10.1971.	30.11.1977.
113.	Момир Божић	цинкограф	1.6.1959.	31.12.1972.
114.	Фуад Чатовић	копирер	15.2.1962.	1.11.1962.
115.	Шефка Делхасановић	фотограф	15.7.1963.	31.3.1970.
116.	Шућро Хоџић	пом. радник	1.11.1963.	31.2.1968.
117.	Ненад Марјановић	словослагар	20.11.1962.	30.11.1977.
118.	Касим Муратовић	цинкограф	1.10.1969.	1.12.1977.
119.	Александар Павловић	радник	1.4.1974.	30.11.1977.
120.	Аија Писар	радиница	1.1.1975.	31.5.1975.
121.	Алија Проллић	шеф тех. службе	15.3.1969.	20.11.1977.
122.	Мерсија Софић	цинкограф	1.1.1961.	1.12.1967.
123.	Витомир Стошевић	шеф тех. службе	1.3.1960.	1.2.1965.
124.	Иван Терзић	фотограф	1.9.1959.	30.1.1960.

Досадашњи директори Института

1. др Мирослав Ђорђевић од оснивања до 1.10.1961. године
2. др Еивер Реџић од 1.10.1961. до маја 1972. године
3. др Никола Бабић од маја 1972. до маја 1976. године
4. др Здравко Антонић од маја 1976. до краја септембра 1978. године
5. др Ибрахим Карабеговић од 1.10.1978. до 1.10.1987. године
6. др Иљас Хаџибеговић од 1.10.1987 –

Један број радника је радио у Институту у статусу хонорарних радника по три и више мјесеци. Али, како нису имали статус радника њихова, имена нисмо уврстили у овај списак.